

DOI 10.26886/2520-7474.2(46)2021.9

UDC 378.091.3:373.5.011.3-051]:78

**DIALOGUE STRATEGY OF INTERACTION IN THE CONTEXT OF
FORMING THE EXPERIENCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION
OF THE FUTURE MUSIC TEACHER**

Chen Rui, Graduate student

<https://orcid.org/0000-0003-3756-2587>

e-mail: 1923267026@qq.com

Kiev, National Pedagogical M. Dragomanov University, Ukraine, Kiev

The problem of improving the quality of training of future teachers of art disciplines in the context of paradigmatic changes in the system of modern art education is actualized. The state of research of the scientific problem is clarified, the worldview positions of researchers related to the specifics of intercultural communication as a form of exchange of cultural meanings between the subjects of the educational process are singled out. The peculiarities of creating a dialogic field of intersubjective relations of students of faculties of arts in the music-pedagogical process of higher education, which is based on the principle of value interaction of representatives of different cultures, are revealed. The author focuses on the introduction of ideas of intercultural communication in the educational environment of higher education, which will promote the development of students' ability to understand the value of other cultures on the basis of tolerance, the formation of common meaning in dialogue between different activities

Key words: dialogue strategy; artistic polysubjective communication, experience of intercultural communication, experience of intercultural communication, future teacher of music art.

аспірант, Чень Жуй Діалогова стратегія взаємодії у контексті формування досвіду міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музики / Київський Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна, Київ

Актуалізовано проблему підвищення якості підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у контексті парадигмальних змін у системі сучасної мистецької освіти. З'ясовано стан дослідженості наукової проблеми, виокремлено світоглядні позиції дослідників, пов'язані зі специфікою міжкультурної комунікації як формою обміну культурними смислами між суб'єктами навчально-виховного процесу. Розкрито особливості створення у музично-педагогічному процесі вишу діалогічного поля міжсуб'єктних відносин, що ґрунтується на принципі ціннісної інтеракції представників різних культур.

Автор зосереджує увагу на впровадженні ідей міжкультурної комунікації в освітнє середовище вишу, що сприятиме розвитку здатності студентів до розуміння цінності інших культур на основі толерантності, формуванню спільного смислу в ході здійснення учасниками діалогу різних видів діяльності

Ключові слова: діалогова стратегія; художнє полісуб'єктне спілкування, досвід міжкультурної комунікації, майбутній вчитель музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Завданням вищої мистецької освіти є формування особистості, яка здатна взаємодіяти в кроскультурному контексті. Саме на перетині різних культур відбувається розвиток інтелектуальних, моральних та етичних зразків поведінки й діяльності, які особистість засвоює, які трансформуються в неповторні індивідуальні образи її власного світу. У цьому процесі міжкультурний

контекст зумовлює зустріч особистісних смислів і новоутворень в індивідуальному полі сторін, що взаємодіють, передбачає утворення між ними нового смислу. У зв'язку з цим, актуалізується проблема художнього полісуб'єктного спілкування як універсального психолого-педагогічного механізму формування досвіду міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Міжкультурний діалог як форма організації спілкування суб'єктів художньо-освітнього процесу є одним з найважливіших елементів гуманістичної та гуманітарної парадигм мистецької освіти. Проведений аналіз літератури свідчить про розробку науковцями теоретичних моделей комунікації: герменевтична (Г. Шпет), психоаналітична (З. Фрейд, К. Юнг), біхевіористська (Е. Берн), діалогічна (М. Бубер, В. Біблер, М. Бахтін), культурологічна (Ю. Лотман); філософських аспектів комунікації (М. Каган); наукових концепцій психології спілкування (Г. Костюк, О.Леонт'єв, А. Хараш, М. Ярошевський). У працях Л.Масол, Г.Падалки, О. Ростовського, О.Шевнюк, О.Щолокової, А. Ярошенко та ін. досліджується здатність особистості до усвідомлених цілеспрямованих дій у встановленні та підтримці успішної взаємодії із представниками різних культур у спільній музично-педагогічній діяльності.

Нагальною постає необхідність формування нової духовної платформи освітнього процесу, що передбачає зміну статусу і способу діяльності його суб'єктів, використання ідей *діалогічної освіти*, що має на меті становлення таких принципів організації педагогічного процесу, як: пріоритету гуманістичних цінностей, визнання самотності і унікальності кожної особистості; зорієнтованість на партнерство і співробітництво. Саме досвід міжкультурної комунікації створює основу для адаптації майбутнього вчителя музики до динамічно

мінливих умов життя, розширює можливості його самореалізації в просторі діалогу культур.

Міжкультурний *діалог* як форма організації спілкування суб'єктів художньо-освітнього процесу є одним з найважливіших елементів гуманістичної та гуманітарної парадигм мистецької освіти. Аналіз наукових праць переконує, що деякі аспекти проблеми формування *досвіду міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музичного мистецтва* залишаються недостатньо дослідженими, що ускладнює його адаптацію до майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим, актуалізується проблема художнього полісуб'єктного спілкування як універсального психолого-педагогічного механізму формування досвіду міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Актуальність означеної проблеми підсилюється низкою суперечностей між: низьким рівнем освіченості студентів факультетів мистецтв у галузі міжкультурної комунікації та необхідністю спільної художньої діяльності; особистісно-розвивальною функцією досвіду міжкультурної комунікації та недостатністю розробленості методики формування цього феномена у студентів факультетів мистецтв; можливостями міжкультурної комунікації як форми культурно-ціннісної інтеракції суб'єктів взаємодії з мистецтвом та недостатнім використанням її розвивально-виховної стратегії у практиці вищих мистецьких навчальних закладів; між вимогами суспільства щодо адаптації студентської молоді до швидкоплинних змін у сучасному світі й недостатньою мобільністю вищого мистецького навчального закладу щодо впровадження інноваційних змін у художньо-освітній процес; між необхідністю теоретичного обґрунтування й науково-методичного забезпечення ефективності підготовки студентів факультетів мистецтв до умов міжкультурної комунікації і недостатньою розробленістю теоретико-

методичних засад цього процесу; між потребою використання мови музичного мистецтва як інструменту пізнання інших культур і недостатнім рівнем її володіння студентами.

У зв'язку з цим, **метою статті** є розкриття особливостей створення у музично-педагогічному процесі вишу діалогічного поля міжсуб'єктних відносин як універсального психолого-педагогічного механізму формування досвіду міжкультурної комунікації майбутніх учителів музичного мистецтва.

Реальні та потенційні можливості діалогу, його сутнісні характеристики аналізуються у філософській, психологічній, культурологічній та педагогічній літературі (М. Бахтін, В. Біблер, С. Братченко, М. Бубер, Г. Дьяконов, Г. Ковальов, С. Франк та ін.). Ці дослідження дають змогу інтерпретувати діалог як унікальний спосіб існування культури і людини в культурі, середовище пошуку смислу цінностей. Варто зазначити, що концепції художньо-естетичного діалогізму базуються на ідеях М. Бубера, Е. Гуссерля, А. Шютца, Е. Левінаса, С. Франка, М. Бахтіна. Дослідження науковців дають змогу визначити діалог як «унікальний спосіб існування культури і людини в культурі, середовище пошуку смислу цінностей» [1].

На думку В.Біблера, «...найістотніше для характеристики особистості виникає там, де відбувається її вихід за межі себе, у сферу розділеного з Іншим пізнання, спільного самопізнання, творчості» [2]. Вчений вказує на те, що діалогічний підхід будується на розумінні взаємодії суб'єктів як динаміки інтерсуб'єктивності, тобто як процесу розвитку ставлень суб'єктів, формування їх оцінок, емоцій, смислів у процесі діалогічного спілкування є розвивальна стратегія. У діалозі «дві особистості починають утворюють певний психологічний простір, створюють єдине емоційне «спів-буття», у якому вплив у звичному сенсі цього поняття перестає існувати, уступає місце психологічній єдності

суб'єктів, ... розгортається творчий процес взаємного розкриття і взаємного розвитку, створюються умови для саморозвитку» [2, с.46].

У концепції В.Біблера, виникнення у особистостей готовності до діалогу є «способом пізнати у контексті спілкування «Іншого» і себе як «Іншого» [2]. «Між» – це місце взаємодії, спів-буття особистостей, внутрішній простір діалогу. Найістотніше для характеристики особистості виникає там, де відбувається її вихід за межі себе, у сферу розділеного з Іншим пізнання, проявлених доброти і турботи, спільної віри, самопізнання, творчості [2]. Ю. Лотман вказує на те, що діалог крізь призму культури, це завжди діалог різних культур [5, с. 299].

На думку сучасної дослідниці А.Солодкої, діалог є основою повноцінного реального міжособистісного спілкування. Науковець виокремлює такі атрибутивні характеристики діалогу: свобода співбесідників, їх рівноправність (взаємне визнання свободи), особистісний контакт «... на основі співпереживання і взаєморозуміння» [6,с.6-8]. Автор підкреслює, що діалог «на найвищому рівні» має місце там, де у спілкування вступають люди як вільні суверенні особистості [6]. «Гарантований простір свободи не лише створює умови для самореалізації співбесідників, але й підвищує їхню самоповагу, впевненість у собі, когнітивну й емоційну розкритість, стимулює самопізнання, удосконалення вміння спілкування, а також сприяє формуванню гуманістичних цінностей, визнанню того, що поза мною, у світі не-Я є щось, принципово відмінне від просто зовнішніх умов, а саме – інші Я, близькі і рівноцінні моєму Я» [6].

Отже, готовність до діалогу передбачає відкритість і сприйнятливість до інших культур і характеризується фактично досягнутим особистістю рівнем міжкультурної компетентності, що ґрунтується на досвіді її прояву в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях інтеракції між культурами, емоційно-

вольовій регуляції процесу та володінні стратегіями міжкультурної взаємодії. Спрямованість на розуміння цінності інших культур на основі толерантності активізує моральні позиції її учасників, сприяючи їхній готовності змінюватися для досягнення взаєморозуміння. Інтелектуально-емоційне розуміння внутрішнього світу людини іншої культури, її почуттів, думок, прагнень, очікувань передбачає наявність в учасників міжкультурної комунікації особистісних якостей **«посередника між культурами»**. Ці якості виникають у результаті розкриття індивідуального, особистого, ментально різного, національно специфічного на основі діалогу з новою культурою [6].

Сучасні науковці у галузі мистецької освіти пильну увагу приділяють стратегії музично-педагогічної освіти в мультикультурному освітньому просторі. Вчені вказують на те, що міжкультурний діалог як форма організації спілкування суб'єктів художньо-освітнього процесу є одним з найважливіших елементів гуманістичної та гуманітарної парадигм мистецької освіти. У працях Л. Масол, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Л. Кондрацької, О. Шевнюк, О. Щолокової плідно вивчається гуманітарно-культурний контекст сучасної музично-педагогічної освіти. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що міжкультурний діалог як форма організації спілкування суб'єктів художньо-освітнього процесу є одним з найважливіших елементів гуманістичної та гуманітарної парадигм мистецької освіти. Зокрема, Л. Кондрацька вважає, що «...діалогічна парадигма «розуміння іншого», охоплює площини діалогу суб'єктів мистецького спілкування» [4]. Відтак, діалогічний підхід дозволяє інтегрувати єдиний смисл мистецького спілкування, тобто, дозволяє вийти на вищий смисловий рівень взаємодії, що стає результатом спільної діалогічної смислотворчості. На те, що діалог яскравіше за все моделюється мовою музики і

віддзеркалює реальне спілкування людей, вказує філософ, педагог, дослідник І. Зязюн: «музичний твір є інобуттям людського переживання, ... його діалогічним зверненням до інших людей ...» [3].

Ідея формування досвіду міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музичного мистецтва впливає з концепції діалогу культур М. Бахтіна [1, с.210-215]. Зважаючи на це, міжкультурна комунікація стає свідомим і динамічним процесом взаєморозуміння, знаходження спільного смислу в процесі діалогічного спілкування, що сприяє взаємозбагаченню суб'єктів взаємодії. У процесі такої взаємодії створюється особливе міжкультурне поле спілкування. У формуванні смислу під час міжкультурної комунікації акцентується увага на знаходженні інваріантів, єдиного підґрунтя у культурному розмаїтті, виявленні принципових відмінностей, і, одночасно, збереженні власної самобутності особистості.

Під досвідом міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музичного мистецтва ми розуміємо сутнісну якість особистості, що охоплює враження, знання і уміння, які є результатом здійснення музично-творчої діяльності, спрямованої на пошук і втілення музичних цінностей. Досвід міжкультурної комунікації ми інтерпретуємо як інтегровану якість (інтегральне особистісне утворення пролонгованого характеру, що обумовлює вектор спрямованості майбутнього вчителя музики на ціннісне самовизначення та взаємодію з «особистісними смислами» представників інших культур, характеризує його здатність до ціннісної міжкультурної інтеракції, творчої самореалізації в художньо-комунікативній діяльності міжкультурного контексту. Специфікою означеного феномену є діалог між суб'єктами педагогічного процесу, міжкультурна спрямованість навчання та виховання, що зумовлює зміни в особистісній сфері тих, хто спілкується.

Практика міжкультурної комунікації студента на ґрунті мистецтва відкриває можливості для осмислення індивідуального художньо-естетичного досвіду, створення власних артефактів, зразків і творчих продуктів діяльності на основі засвоєних культурних норм (де культура – сутнісна якість будь-якої форми музично-педагогічної діяльності).

Разом з тим ми усвідомлюємо, що застосування окремих елементів діалогічної технології за відсутності змін у змісті і формах художньо-навчального процесу, цілісного прояву особистості у спілкуванні (акцентуації уваги на позиції співтворчості, співробітництва, поведінкової гнучкості, відповідно до етико-педагогічних еталонів, урахування цінностей іншого тощо) призводить до декларування цих процесів на практиці.

Висновки. Отже, специфіка міжкультурної комунікації як форми обміну культурними смислами між суб'єктами навчально-виховного процесу, зумовлюється комунікативними особливостями мистецтва, яке у своїй самоцінності само є «школою мистецтва спілкування». У діалозі «дві особистості утворюють деякий психологічний простір та часову протяжність, створюють єдине емоційне «спів-буття», у якому вплив (у звичному, монологічному сенсі цього поняття) перестає існувати, уступаючи місце психологічній єдності суб'єктів, у якому розгортається творчий процес взаємного розкриття і взаємного розвитку» [4, с.46].

У зв'язку з наведеними вище позиціями, педагогічно доцільним є: формування досвіду міжкультурної комунікації майбутнього вчителя музики з орієнтацією на усвідомлення, осмислення й прийняття ним цінностей діалогу культур; розуміння художньо-навчального процесу як симетричного, суб'єкт-суб'єктного, що враховує інтереси, свободу вибору, індивідуально-творчу природу кожного суб'єкта взаємодії. З цих позицій учасники міжкультурного мистецького діалогу об'єднані

сумісною творчою діяльністю, реалізують здатність до активності, музично-культурної ідентичності, інтеграції; з урахуванням як етнопсихологічних особливостей студентів, так із збереженням їх самобутніх самобутніх установок і уявлень про людські цінності.

Вважаємо, що перспективним для подальших досліджень є впровадження ідей міжкультурної комунікації в художньо-освітнє середовище вишу. Практика міжкультурної комунікації на ґрунті мистецтва буде сприяти формуванню спільного смислу у процесі здійснення учасниками міжкультурного діалогу різних видів мистецької діяльності, передбачає креативно-творче наповнення і гармонізацію змістової і процесуальної, інтелектуальної та емоційної сторін музично-фахової діяльності майбутнього вчителя музики, буде прищеплювати студентам бережливе ставлення до культурних традицій інших народів. Використання ідей діалогічної освіти сприятиме становленню таких принципів організації педагогічного процесу, як: пріоритету гуманістичних цінностей, визнання самобутності і унікальності кожної особистості; зорієнтованості на партнерство і співробітництво.

Література:

1. Бахтин М. М. (1986). *К философии поступка*. Москва, 210-215.
2. Библер В. С. (1991). *От наукоучения к логике культуры*. Москва, 413.
3. Зязюн І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії*. Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
4. Кондрацька Л. К. (2003). *Сучасні технології підготовки майбутнього учителя мистецтва*. Мистецтво та освіта, 8, 7-11.

5. Лотман Ю. М. (2000). *Автокоммуникация: «Я» и «Другой» как адресаты (о двух моделях коммуникации в системе культуры)*. Санкт-Петербург, Искусство, 304.

6. Солодка А.К. (2009). *Використання сучасних методів у навчанні міжкультурної комунікації*. Миколаїв: МДАУ, 2009. С.6 -8.

References:

1. Bakhtyn M.M. (1986). *K fylosofyy postupka [Fylosofya y sotsyolohyia nauky y tekhnuky]* Moscow: Art, 210-215. [in Russian]

2. Bibler B.C. (1991). *Ot naukoucheniya k logike kulturyi*. Moscow : Politizdat, 413 [in Russian]

3. Zyazun I.A. (2008). *Filosofiiia pedahohichnoi dii [monograph]* Cherkasy, 608 [in Ukrainian]

4. Kondratska L.K. (2003). *[Suchasni tekhnolohii pidhotovky maibutnoho uchytelia mystetstva]* Art and education. Vol. 8, 7-11. [in Ukrainian]

5. Lotman Yu.M. (2000). *Avtokommunikatsiya: «Ya» i «Drugoy» kak adresaty [about two communication models in the culture system]*. Sankt-Peterburg: Iskusstvo, 304 [in Russian]

6. Solodka A.K. (2009). *Vykorystannia suchasnykh metodiv u navchanni mizhkulturnoi komunikatsii*. Mykolaiv: MDAU, 6 -8. [in Ukrainian]

Citation: Chen Rui (2021). DIALOGUE STRATEGY OF INTERACTION IN THE CONTEXT OF FORMING THE EXPERIENCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION OF THE FUTURE MUSIC TEACHER. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(46). doi: 10.26886/2520-7474.2(46)2020.9

Copyright Chen Rui ©. 2021. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.